

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมา

ตามประวัติคำว่า "แชมพู" มาจากคำในภาษาฮินดู แปลว่า "คันหรือมีโรค"⁴ ซึ่งไม่มีหลักฐานปรากฏว่ามนุษย์เริ่มรู้จักการใช้แชมพูมาตั้งแต่เมื่อใด⁵ แต่เท่าที่ทราบพบว่า แต่เดิมนั้นสิ่งที่ใช้ทำความสะอาดนั้นใช้สบู่ธรรมดา สบู่ก้อนที่ใช้ฟอกตัวนั่นเอง (cake of soap) ต่อมาได้มีการคิดแปลงรูปแบบของสบู่ที่ใช้ฟอกหรือสระผมให้เป็นวัตถุเหลวใช้สะดวก โดยทำจากสบู่ชนิดอ่อนที่ละลายน้ำได้ (water soluble soap) เรียกกันว่า "แชมพูสบู่" ซึ่งข้อเสียของการใช้แชมพูสบู่ก็คือโคลสบู่ (soap scum) จะเกาะเส้นผม ทำให้ผมเหนียว หยาวกระด้าง ไม่มีเงา ต่อมาในปี พ.ศ. 2473 นักเคมีได้ค้นพบว่าสารซักฟอก (detergent) ใช้ทำความสะอาดเส้นผมได้ดีกว่า สารนี้จึงได้รับความนิยมอย่างสูง มีการนำมาใช้ทำแชมพู แทนแชมพูสบู่ และมีการวิวัฒนาการก้าวหน้าเป็นลำดับ มีการเพิ่มเติมส่วนผสมอื่น ๆ (additive) และเพิ่มชนิดหรือประเภทของแชมพู เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น⁶

ก่อนที่จะกล่าวถึงชนิดและลักษณะของแชมพู เราควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผมเสียก่อน ซึ่งสามารถสรุปย่อ ๆ ได้ดังนี้⁷

⁴ สะอาด รักษะวัค, "แชมพู" เภสัชกรรม สมัยสาม 17 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2507) : 35

5. ปาน พิมพ์, "ยาสระผม," (เชียงใหม่ : ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2513) : 1

6 "เรื่องของแชมพู" วารสารกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ 17 (กุมภาพันธ์-เมษายน 2518) : 97-8

7 "ความรู้เกี่ยวกับเส้นผม," เอกสารประกอบการฝึกอบรมพนักงาน P.C. บริษัท บริสทอล-ไมเยอร์ (ประเทศไทย) จำกัด. (มกราคม 2526) : 2-5

เส้นผมคือสิ่งมีชีวิตที่เจริญเติบโตบนศีรษะของเรา ประกอบด้วยอนุของเคอราติน (Keratin) ถึง 97% คนเรามีเส้นผมประมาณ 1 แสนเส้น ผมจะหลุดร่วงในอัตรา 80-100 เส้นต่อวัน และจะขึ้นใหม่มาแทนที่ตลอดเวลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุ สุขภาพ อาหารการกินและการใช้แชมพู ในค่านลักษณะของเส้นผมของแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น เพศ วัย สิ่งแวดล้อม อาหารการกินและกรรมพันธุ์ ลักษณะของเส้นผมถ้าแบ่งตามเนื้อเยื่อได้ 3 แบบ คือ ผมหยาบ ผมขรรคมคา และผมละเอียด หากแบ่งตามความหนาแน่นได้ 2 แบบ คือ ผมบางและผมหนา

ชนิดและลักษณะของแชมพู

ปัจจุบันในท้องตลาดเราจะพบว่าแชมพูมากมายหลายชนิด หลายยี่ห้อ ซึ่งต่างก็รณรงค์โฆษณากันอย่างเต็มที่ เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งการตลาด (market share) แต่อย่างไรก็ตาม สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้กำหนดแชมพูที่ดีควรจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) ง่ายต่อการใช้ สามารถกระจายบนเส้นผมได้ทั่วศีรษะและให้ฟองมาก
- (2) ฟองทองกระจายได้ทั่วถึง มีความหนืดและอยู่ตัวในเวลาสระพอสมควร
- (3) ซ้ำรล้างได้ง่ายและล้างออกได้รวดเร็ว
- (4) ขณะที่ยังเปียกอยู่ก็สามารถหวีได้ง่าย
- (5) ทำให้ผมเป็นประกายเงางามหลังสระเสร็จแล้ว
- (6) ทำให้ผมแห้งได้เร็ว
- (7) ง่ายต่อการหวีและตกแต่งเมื่อผมแห้ง
- (8) ปลอดภัยต่อเส้นผมและหนังศีรษะ

ชนิดของแชมพูถ้าแบ่งตามลักษณะ อาจแบ่งได้ดังนี้⁸

⁸ "วิวัฒนาการของแชมพู," ข่าวกรมวิทยาศาสตร์บริการ 91 (กันยายน 2522) : 4-6

สุนี ลาวัณยากุล, "วิวัฒนาการของแชมพู," วารสารวิทยาศาสตร์ 34 (มิถุนายน 2523) : 504-506

(1) แชมพูชนิดเหลว (liquid shampoo) แชมพูชนิดนี้เป็นที่นิยมมากที่สุดในปัจจุบันและแพร่หลายที่สุด เพราะทำความสะอาดได้ดีและทำให้ผมอยู่ในสภาพดีหลังจากการสระผมแล้ว สารซักฟอก (detergent) ที่ใช้เป็นส่วนผสมมีทั้งที่ทำจากสบู่และ detergent สังเคราะห์ เช่น ลอริลซัลเฟต (lauryl sulphate) ซึ่งสารสังเคราะห์นี้เมื่อละลายน้ำแล้วจะคงสภาพอยู่ตัวและให้ฟองมากด้วย นอกจากนี้ยังมีการปรุงแต่งเพิ่มเติมส่วนผสม (additive) เพื่อเป็นการดึงดูดความต้องการผู้ใช้ เช่น ซันซิลน้ำมันมะกอก ไลออนพฤษภา ฯลฯ

(2) โลชั่นแชมพู (lotion shampoo) เป็นครีมค่อนข้างเหลว มีลักษณะพิเศษคือใช้แพคที่อัลกอฮอล์ซัลเฟต (fatty alcohol sulphate) ประมาณ 30-50 ส่วน และเติมสิ่งปรุงแต่งอื่น ๆ เช่น ลาโนลีน โพรทีน บัลซัม ฯลฯ แชมพูที่เข้าลักษณะนี้ ได้แก่ ออกีซแชมพูอาโนลีน ซันซิลครีมโปรตีนไซ ฯลฯ

(3) แชมพูครีม (cream paste) มีลักษณะเป็นครีมกึ่งแข็ง มีความหนืดสูง เข้มข้นกว่าและหีบแสงกว่าเมื่อเทียบกับประเภทที่ 2 เช่น ออกีซครีมแชมพู เฮเลนเคอติส วาโลนครีมแชมพู เฟียชแชมพูครีม แพชชาครีมแชมพู ฯลฯ

(4) แชมพูชนิดสเปรย์ (aerosol shampoo) เป็นแชมพูชนิดเหลวผสมสารโปรเพลลันท์ (propellant) วิธีใช้คือพ่นลงบนผมแห้งหรือเปียกใดก็ได้ แชมพูชนิดนี้ไม่มีจำหน่ายในท้องตลาดเมืองไทย

(5) แชมพูชกแห้ง (dry shampoo) มี 2 ชนิด คือ

5.1 แชมพูชกแห้งชนิดผง มีส่วนผสมของผงดูดซับ (absorbent powder) และก้างอ่อน เช่น บอแรกซ์ ผงดูดซับที่ใช้ได้แก่ ผงทัลคัม แป้งคิเซลกัว ฯลฯ ซึ่งมีคุณสมบัติดูดซับสิ่งสกปรกออกจากเส้นผมและหนังศีรษะ วิธีใช้คือโรยผงแชมพูลงบนเส้นผมให้ทั่วถึงไว้ประมาณ 10 นาที จึงแปรงออกจากผม แชมพูชนิดนี้มีประโยชน์และสะดวกสำหรับผู้ที่มีผมที่ประสงค์จะสระผมโดยไม่ให้ผมเปียก เช่น ในกรณีของผู้ป่วยที่นอนอยู่กับที่ อย่างไรก็ตามแชมพูชนิดนี้มีจุดอ่อนอยู่ที่การทำความสะอาดไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผงแชมพูสัมผัสกับสิ่งสกปรกไม่ทั่วถึงและยากที่จะแปรงออกให้หมด แชมพูชนิดนี้ยังไม่มีจำหน่ายในประเทศไทย

5.2 แชมพูซักแห้งชนิดเหลว มีส่วนประกอบของตัวทำละลาย เช่น เอทิลีนไดคลอไรด์ (ethylene dichloride) สารนี้มีคุณสมบัติละลายไขมันหรือทำให้ไขมันอ่อนตัวลง จนสามารถเช็ดสิ่งสกปรกออกได้ด้วยผ้าเช็ดตัวโดยไม่ต้องล้างน้ำ แชมพูชนิดนี้ยังไม่มีจำหน่ายในประเทศไทยเช่นกัน

(6) แชมพูเม็ดและผง (granular and powder shampoo) แชมพูชนิดนี้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนไทยประมาณ 25 ปีที่ผ่านมา โดยบรรจุอยู่ในซอง มีลักษณะเป็นผงหยาบ ๆ และเป็นเม็ดเล็ก ๆ ง่าย ๆ วิธีใช้ก็เทแชมพูชนิดนี้ลงบนหนังศีรษะแล้วตามด้วยน้ำ จากนั้นขยี้เส้นผมเพื่อทำความสะอาดก็จะเกิดฟองขึ้นมา แล้วจึงล้างออกด้วยน้ำสะอาดอีกครั้งหนึ่ง เช่น แชมพูผงชนิดของยี่ห้อต่าง ๆ โค้กแก แพ้ซ่า โลอ่อน เป่ามูนจิ้น แต่ปัจจุบันความนิยมของผู้บริโภคลดลงมากและต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมา จึงได้เลิกผลิตแล้ว

(7) แชมพูขจัดรังแค (antidandruff and medicated shampoo) แชมพูชนิดนี้ประกอบด้วยดีเทอร์เจนต์ (detergent) เหมือนกับแชมพูทั่วไป แต่เติมตัวยาฆ่าเชื้อแบคทีเรียลงไปด้วยประมาณ 0.5-2% ตัวยาที่ใช้คือ โค้กแก ซิงค์โอมาดีน (Zinc omadine) ไทรคลอโรคาร์บานิลิด (trichloro carbanilide) กรดซาลิซิลิก ซิงค์พาริไทรออน (Zinc Pyrithione) ไพริดีนไทรออน แมกนีเซียมซัลเฟต (Pyridinethione Magnesium Sulphate) อัลตราซ (Ultrax) ฯลฯ แชมพูขจัดรังแคที่จำหน่ายในประเทศไทยขณะนี้คือ โค้กแก แคลร์อลแอนตี้แคนครีฟ โลอ่อนคิวลีน คลินิก คริสซัน เอลแซฟแอนตี้แคนครีฟ ซูลฟริน แชค-พี 11 ฯลฯ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ผู้ผลิตได้พยายามคิดค้นชนิดและประเภทของแชมพูให้มีคุณภาพดียิ่ง ๆ ขึ้น แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้ผลิตจะต้องคำนึงถึงก็คือ ความปลอดภัย โดยศึกษาถึงคุณสมบัติต่าง ๆ ของสารที่ใช้ต้องไม่เป็นพิษ ไม่เป็นอันตรายต่อผิวหนังและดวงตาของผู้ใช้ มีประสิทธิภาพในการชำระล้างสิ่งสกปรก ผื่น ละออง ซึ่งปัจจุบันแชมพูได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันนอกจากใช้เพื่อทำความสะอาดเส้นผมและหนังศีรษะแล้ว ผู้บริโภคยังต้องการให้แชมพูมีคุณสมบัติในการทำให้ผมนุ่มสลวย เป็นเงางาม หวีและจัดทรงง่าย ตลอดจนต้องแก้ปัญหาโรคเกี่ยวกับผมได้อีกด้วย เช่น ผมหัก แตกปลาย ผมบาง ผมมัน ผมแห้ง

หวิยาก คันตีระชะ าลา ซึ่งเราจะพบเห็นจากสื่อโฆษณาต่าง ๆ ว่า มีการเติมสารต่าง ๆ ลงในแชมพูเช่น ลาโนลิน โพรตีน บิลซัม เบียร์ นม าลา ซึ่งนักวิชาการบางคนให้ความเห็นว่า ส่วนใหญ่สารเหล่านี้ไม่ได้ช่วยอะไรแก่เส้นผมแลยนอกจากจะทำให้กลิ่นดีขึ้น⁹ ในทางทฤษฎี การเลือกใช้แชมพูให้ไคชนิดที่มีคุณภาพดีควร เป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์แชมพูของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แต่ในทางปฏิบัตินี้ยากที่จะกระทำไคเพราะยังมีการขัดแย้งกันทางค่านความคิดเห็น นอกจากนั้นการทดสอบคุณภาพก็ซับซ้อน คังนั้นผู้บริโภคโดยทั่วไปจึงไคแค่ลองซื้อแชมพูชนิดต่าง ๆ ลองใช้จนกว่าจะพบชนิดที่ถูกใจ¹⁰

⁹ Liberman, T., Knight Newspaper (Miami, 1979)

¹⁰ จีราภา สุวรรณประกร และคณะ, "งานวิจัย PH และการละลายของแชมพู ในน้ำกระด้างมาตรฐาน," วารสารวิทยาศาสตร์ ฉบับที่ 3 35 (มีนาคม 2524) : 255-256